

ראיון עם יקותיאל נץ
פרויקט תולדות תיעוד חיל הים
21 נובמבר 1995
מראינת: דניאלה רן

ראיון שני, קלטת 2, צד א'

ש. תאר בבקשה את משלחת הרכש שהשתתפת בה במשך שנים.
 ת. ב-1955, כשחיל הים רכש את המשחתות, את הצוללות, חיפשנו מענה לנושא הצוללות במערך המצרי, וחשבנו שאת הפריגטות שקיימות, שהיו עדיין במצב טכני ימי סביר, להוציא מן השירות ואיך להפוך אותן ללחימה נגד צוללות.

בנושא הזה נשלחתי לאיטליה ולצרפת. שלמה אראל היה אז נספח ימי באיטליה, יחד עם אבנר טל שהוא מהנדס, וחיפשנו נשק וציוד.

ש. אבנר טל היה בחיל הים?

ת. לא. הוא היה בין אלה שלמדו. הוא היה אז בוגר טכניון כמהנדס ולמד גם ... היה אבנר טל ומורגנשטרן. על זה רמי לונץ יודע. הוא מכיר את החבר'ה האלה.

הסתובבנו חודשיים-שלושה באיטליה ובצרפת בציים וגם בבתי חרושת לנשק וסיכמנו פחות או יותר מה היינו רוצים, אבל לא יצא מזה כלום, כי היתה בעית תקציב.

ש. איך קיבלו אתכם שם?

ת. על זה יש קוריוז. במקום מסוים בצפון איטליה, בבית חרושת שנקרא "זיאה דה לה ספציה" שהינו יומיים-שלושה וראינו את כל המכשירים מהסוג המודרני שמייצרים האיטלקים שרצו למכור לנו. שנה אחרי זה הייתי במשלחת אחרת, משלחת מודיעינית שנקראה, באיטליה היינו יחיאל שפירא, ברליה, אני ועוד מהנדס אחד. לא ברור לי עד היום למה המשלחת הזו היתה צריכה לצאת. מכל מקום היו כל מיני קוריוזים עם פספורט. אני קיבלתי פספורט אזרחי. הייתי צריך לציין מקצוע, אז כתבתי סוחר ובכתובת נתתי את הכתובת של ההורים של אשתי לשעבר, ולבסוף אנשי מס הכנסה הגיעו לשם. כשהשתחררתי ורציתי להוציא פספורט אמרו לי שיש לי פספורט. אמרתי שהכל היה פיקטיבי. בסוף שיחררו לי את הפספורט.

הגענו בין היתר גם ללה ספציה. ליווה אותנו קולונל איטלקי כל הזמן. הגענו לפתח מפעל אלקטרוני עצום, וסגן המנהל, ששנה קודם עבדתי אתו יומיים רצופים, ראה אותנו, עשה את עצמו שאינו מכיר אותנו ואמר: אני מצטער, אין לי אישור מ... שתיכנסו. ולא נכנסנו. הוא הסתכל לי בפנים, הכיר אותי, אבל לא הניד עפעף. ולא ביקרנו באותו המפעל. כשרצו למכור לנו אז הראו לנו את כל הנשק החדש, אבל כשהיינו שם באופן רשמי, התיאום של המודיעין האיטלקי עם המפעל הזה, לא היה סיווג סודי שאנחנו נבקר שם.

ש. בסוף מלחמת השחרור, כשנגמרה המלחמה, המעבר מצי שהיה עסוק בהגנה, בשמירה על החופים, במלחמה לצי של שלום. אתה זוכר משהו מהמעבר הזה?

ת. אני זוכר את מבצע ימי לימוד. לימדו אותנו להכניס אותנו למהלך מחשבה... אני זוכר שפול שולמן ז"ל הציג איך שהוא רואה את דרך הקידום של קצין, איך להיות קצין ימי. ואנחנו אז, אנשי הפלמ"ח והפלי"ם, התלוצצנו וצחקנו, ולא הבנו מה שהוא מנסה להגיד לנו. כמוכן שכשהגעתי לצרפת, חצי חודש אחרי שהייתי בצרפת, ראיתי כמה שהוא צדק במה שהוא רצה להגיד. זה היה המעבר.

בשנה הקריטית של 1950-51 לא הייתי בארץ ולא הרגשתי במה שנעשה. היתה גם התקופה שרכשנו את הטרפדות, את סירות הטורפדו הראשונות מצרפת. אורי וקסלר היה מפקד היחידה הזו.

ש. באמצע שנות החמישים שינו את מבנה חיל הים. אז היית כבר בתפקידים יותר גבוהים.

ת. בנו מפקדה שלא כל כך היה ברור מה רוצים ממנה. למשל אני קיבלתי מינוי של ראש מדור אימון ראש ענף עוד לא היה, ונתנו לי גם עוזר. התלוצצנו ואמרנו: הם לא יודעים מה הם רוצים ממני. עוד מעט יגידו לי - התפקיד שלך הראשון לכתוב לעצמך את הגדרת התפקידים, וכך היה. כמובן שאז לא ידענו מה רוצים מאתנו. הייתי ראש ענף הדרכה. אז חיל הים בפעם הראשונה הוציא פקודת אימונים שנתית שהיתה בצה"ל 10 שנים.

ש. באיזה שנה זה היה?

ת. בסוף שנות החמישים, תחילת שנות השישים. הייתי ראש ענף הדרכה. הוצאנו את פקודת האימונים הראשונות, תיכננו שנה מראש איך חיל הים יתאמן. תכנית חיל הים שנתית היתה, אבל בהדרכה לא היתה תכנית.

ש. בהדרכה הכוונה כשחיילים חדשים באים?

ת. לא. בעיקר הכוונה לכלי שייט. ידענו שהמשחתת מקבלת צוות חדש. ידענו שכך וכך זה אימון ראשוני, ואחר כך אימון מתקדם. אחר כך מתי יהיה התמרון החילי והאימונים המשולבים עם היחידות. כל הדברים האלה.

ש. לפני כן קבעו כל דבר כשזה הגיע ולא מראש.

ת. לפני כן, לדוגמה, ידעתי שכתבנו נוהל חדש לאימוני ירי טורפדו ושהיה בתהליך יציאה שאיפשר למפקד שייטת 5, שהיה נפתלי רוזן ז"ל, הוא שלח תכנית אימונים ואני אמרתי שאני לא מאשר אותה, וקיבלתי על הראש, מפני שלא רציתי לאשר, כי רציתי לדחות את זה לשבועיים שיוכל לעשות דבר יותר חדיש, אז כל העסק הזה היה מבובלב. אבל בפקודת האימונים הראשונה הדבר הזה נכנס למסלול.

עוד דבר חשוב היה, שהיום הוא מובן מאליו, והוא ישיבת תיאום אימונים. בזמני הכנסנו את הכל למסגרת שתהיה טבלת פעילות, כלומר, כששייטת 13 רצתה להתאמן עם שייטת 1, אז נכון שהם עשו תיאום ראשוני ביניהם, הגישו את הטיוטה לענף הדרכה, וענף הדרכה אישר אותה ופירסם אותה, ואז כל חיל הים ידע שבין ה-15 ל-16 בלילה יש תרגיל של שייטת 13 עם שייטת 1 ביחד. במבצעים גם ידעו ששייטת 1 יוצאת לעתלית נניח לתרגיל.

ש. וקודם זה לא היה.

ת. לפני כן הכל היה מבורדק, סליחה על הביטוי, לחלוטין. ועל זה אני באמת גאה, ששני נושאים עקרוניים עיקריים בארגון, שהיום זה מובן מאליו, אז זה לא היה.

ש. אולי זה באמת מאפיין את השנים הראשונות של החייל.

ת. צה"ל היה לפנינו. שייטת 13 בזמנו של איזי רהב, היתה גם כן כמה שנים לפני חיל הים. אצל איזי רהב זמן היה זמן, קבוצת פקודות היתה קבוצת פקודות. אני בתור מפקד הייתי יחידה כמו יתר היחידות בתוך המבנה האירגוני, מפקד יחידה בתוך שייטת 13 וזומנתי לכל התדריכים, סקרים וגם למסיבות שלהם.

ש. מה שקודם לא היה.

ת. קודם לא היה. גם ב-16 וגם בק-24. גם יוחאי ואולי היו חברים מצוינים. אבל הכל היה נעשה כמו שיעקב ריטוב היה קורע פינה של עיתון ורושם לי: ביום שני, בשעה 8 בבוקר תהיה בעתלית. הייתי מגיע אחרי יומיים ואחרי יומיים מישו היה בא. כשהיה איזי רהב, כדי להמחיש את ההבדל, קיבלתי פקודה

להיות ב-8 בעתלית ואני הגעתי ב-8 וחצי ואיזי שאל: למה איחרת בחצי שעה? אמרתי לו שלא יכולתי לצאת, היה לי תירוץ.

ש. מאיפה הוא שאב את ה-...

ת. הוא והסגן שלו בניגוד למה שקודם אמרו ש.... היה ברדק. היחידה של איזי היתה היחידה שהיתה בסדר מבחינת סדר בחיל הים.

ש. ואחר כך? כלומר מהתקופה שלו זה כבר השתנה. זה כבר לא חזר למה שהיה קודם.

ת. כן.

ש. אמרת שהיית אחראי על אימון שייטות. מה זה?

ת. היו כמה מדורים. היה מדור אימון שייטות, מדור אימון הפרט, מדור תורת הלחימה שהיה בתוך ענף הדרכה. והיתה גם הספריה.

אני התחלתי בתור רב-סרן, כראש מדור בלי ראש ענף.

ש. לא היה ראש ענף להדרכה?

ת. זה היה בהתחלה. משם הלכתי לפו"מ. בשלב יותר מאוחר הייתי ראש ענף הדרכה. ראש מדור היה אחראי לכל התיאום בין השייטות, לתרגילים, לפקודות תרגילים והוא גם תיכנן. בצוללות יש שלושה שלבים - shake down - שזה צוללת אחרי שיפוץ, שהכל עוד רועד ומוציאים את מה שמקולקל, זה משהו טכני. אחר כך בא ה-workup, זה להתחיל מאפס ולאמן את האנשים בתפקידים. בצוללת כל אחד עושה את כל התפקידים. לאמן את הצוות זה השלב הבסיסי, ואחר כך בא השלב המבצעי. את כל זה, על מנת שצוללת תוכל לעשות את זה, היא צריכה הקצאת מטרות, כדי שתוכל להתאמן היא צריכה משחתת שתתאמן עם הצוללת, אז זה היה התפקיד של מדור אימון שייטות. לעומת זאת המשחתת היו לה תקופות שהיא צריכה להתאמן נגד צוללות. היו צריכים להקצות משחתת, או לשלב אימון של הצוללת עם המשחתת.

ש. אז היתה הכנה לכל דבר כזה.

ת. כן. זה היה התפקיד של ענף הדרכה. כשקודם כל זה לא היה. לאנגלים יש נוהלים ברורים של אימון של צוללת מאימון בסיסי כשאף אחד לא יודע כלום, עד לאימון מתקדם שמותר לצוללת לתקוף דמי, משחתת. את זה הביא ביני תלם. הוא תירגם את זה בתירגום מאוד ראשוני, כי לא היה זמן, שנוכל להתחיל. אני ערכתי את זה מא' עד ת'. בצדק הוא עשה את זה מהר, כי רצינו להתאמן, ואז הניסוח והמינון לא היה אחיד. את כל זה ערכתי והוצאנו פקודות ברורות.

ש. זאת אומרת שביני תלם הביא לראשונה את החוברות באנגלית מאנגליה.

ת. כן, והוא תירגם את זה בצורה מהירה מאוד לעברית. זה אותות מוסכמות שיורים רקטה, שלא תהיה התנגשות. נניח שמשחתת וצוללת התאמנו. האימון נגמר. אז הצוללת נותנת סימן ואז מותר למשחתת שלא תהינה התנגשויות. את זה עושים באימונים יסודיים בינוניים. באימונים מתקדמים, כשכבר יודעים ששניהם ברמה המבצעית העליונה ביותר, אפשר בלי הצוללת תמיד יורה רקטה לבנה ואז אסור להתקרב 500 יארד מהרקטה, וקובעים קורס בסיסי. בהוראות כתוב שבאימונים צריך לקבוע קורס בסיסי, באיזה קורס הצוללת תעלה או תצלול, אם נניח תמיד בצפון. ואז המשחתת יודעת שמהרקטה הלבנה הצוללת נוסעת צפונה והיא תעלה באיזה שהוא מקום צפונה ותפנה את המקום.

ש. דברים כאלה שברורים לשני הצדדים. מתי זה היה?

ת. זה היה בשנות השישים.

ש. אחר כך החלפת את בהדרכה. היה משהו מעבר לעריכה של הנוהלים, שאתה הכנסת? אז הכל היה די צעיר.

ת. זה היה מספיק. היום חושבים שזה דבר שנולדנו אתו. אני זוכר שהצגתי את זה בישיבת המטה. שלמה אראל חזר אז בדיוק מחו"ל ורציתי לשאול את דעתו, והוא מצא איזה ניסוחים קטנים שלא היו בסדר. ש. אבל בסך הכל זה עבר.

ת. או למשל הקצבת תחמושת. צה"ל הקציב לחיל הים תחמושת קלה. איך זה נעשה קודם אני לא יודע. אני נסעתי אז לצי"ץ, שהיה אז ראש ענף במטכ"ל. את התחמושת הזאת גם הקצינו, גם לשייטת 13. מאיפה מקבלים לבני חבלה? מצה"ל! אבל זה צריך להיות מאורגן. ש. וקודם זה לא היה.

ת. לא. משכו אבל לא יודעים מאפוא. או שהיינו מתכננים עם ראש ענף תקציבים כמה דלק השנה עומד לרשותה של שייטת 1. לפי זה תכננו איך אנחנו מקציבים את הדלק לשנה הבאה. כמובן שהתייעצנו עם מפקד השייטת. זה לא שאנחנו החתמנו את מפקד השייטת. זה היה בתיאום אתם. אז זה יצא בלוחות וכולם ידעו שפה השייטת הזו עושה את זה ופה השייטת זו עושה את זה ופה היא ברגיעה, ופה היא נוסעת לחו"ל וכך וכך דלק צריך. קודם זה לא היה. קודם לכן ירו מהמותן. אני לא המצאתי את פקודות האימונים. אני לא המצאתי את פקודות האימונים. אני לקחתי את פקודות האימונים של היחידות בצה"ל, וגם את לקחתי משם, את קצת תחמושת, וקצת דלק.

ש. זה כתוצאה מהלימודים בפו"מ?

ת. אני לא יודע.

ש. לא שירתת איזה תקופה בסיורים או ...

ת. היה חסר לי הסדר בעסק.

ש. דוגמא אישית.

ת. אז חיפשתי בצה"ל. קיבלתי העתק של פקודת אימונים בצה"ל. היו אימונים של נחיתות לצנחנים. כל זה הופיע גם בפקודת האימונים שלנו. היו צריכים להקצות את הספינות טורפדו. ברור שאז אי אפשר לעשות תימרון חיילי כשהצנחנים מתאמנים. כל הדברים האלה תוכננו שנה מראש, כשקודם הכל היה נעשה בטלפונים. על שני הדברים האלה אני גאה שהכנסתי לחיל הים - פקודת אימונים וישיבות תיאום.

ש. איך אפשר אחרת? אבל כך זה היה לפני כן. אולי זה היה בנוי קצת על יחסים אישיים יותר.

ת. כן. מפקד שייטת 13 צלצל למפקד שייטת 5: תשמע, בחודש הבא אני רוצה לעשות אימון, אולי נעשה איזה אימון משותף. והוא אומר: יופי.

ש. היתה לי שאלה שלא ידעתי אם לשאול אותה, אבל עכשיו אני חושבת שזה במקום. אני כתבתי שהיתה אוירה של פלמ"ח על כל צדדיה, בלי לתת ציונים טוב או רע. אוירה של הפלמ"ח, הפלי"ם - עד מתי זה נמשך, כמו שאתה רואה את זה בתקופה ההיא?

ת. עד סוף שנות החמישים. אני לא יודע אם האוירה של הפלמ"ח, אבל עובדה שהעניין לא היה מאורגן טוב. תכנית עבודה שנתית כן עשו בחיל הים. תכנית עבודה היתה אבל לא תרגמו את זה לאימונים ולפעילות הימית.

ש. מה היית קודם - רנ"ף ים 3 או רנ"ף ים 6?

ת. לא הייתי רנ"ף ים 6.

ש. מה זה ים 6?

- ת. זה אמצעי מלחמה. הייתי ראש מדור, לוחמה תת-מימית בים 6. הייתי קודם ראש ענף ים 5, ואחר כך ראש ענף ים 3 מבצעים.
- ש. מה זה ים 5?
- ת. ים 5 זה הדרכה ואימונים.
- ש. ראש ענף ים 6 היית לפני ים 3.
- ת. ראש מדור ים 6. ים 6 היה מחולק למדור לוחמה על-מימית שזה תותחנות, ומדור לוחמה תת-מימית ועוד משהו.
- ש. אתה היית ראש מדור לוחמה תת-מימית.
- ת. כן. ב'6.
- ש. על התפקיד הזה לא הרחבת את הדיבור. מתי זה היה בערך?
- ת. 1956-. בתקופה הזו הייתי במלחמת סיני. שם התחלתי דבר שאחר כך התפתח לדבר מובן מאליו - ספרייה מקצועית. לי היו ספרים מהלימודים שלי בצרפת, מסיורי הרכש היו לי המון ספרות מקצועית ועשיתי ספרייה מקצועית בענף שלי ומשם יצאה הספרייה המקצועית החיילית. עמליה היתה אחראית על הספרייה.
- ש. חיילת בחיל הים?
- ת. קצינה בחיל הים.
- ש. ומתי היית בים 3 מבצעים?
- ת. אחרי זה. תקופה מסוימת, כ-3 חודשים הייתי גם ראש ענף ים 5 וגם ראש ענף ים 3 ביחד.
- ש. איך דבר כזה יכול להיות?
- ת. אחרי זה מינו את צ'יטה סגן ראש מחלקת ים, מפני שראו שזאת פונקציה כזו שמפעילה את כל החייל צריכה להיות.
- ש. אז אתה עשית את שני הדברים.
- ת. במשך שלושה חודשים.
- ש. ים 5 זה הדרכה וים 3 זה מבצעים ובמשך 3 חודשים עשית את שני התפקידים ביחד.
- ת. הם גם היו מבחינה גיאוגרפית באותו מקום, בבור, בדורצ'סטר.
- ש. אז טכנית לפחות היתה אפשרות לנהל את שניהם ביחד.
- ת. היה לי הכבוד הלא נעים לדרורי ז"ל. יוסקה דרור היה מפקד שאני מעריך אותו בצורה יוצאת מן הכלל כלפי מטה, בעל אומץ בלתי רגיל, אבל אינו מסוגל לעבוד עם מפקדה מעליו. הכירו אותו בתור כזה. אינדיבידואליסט מוחלט הוא היה. כשהוצאנו את פקודות האימונים לצוללות, מוגדר שם בדיוק מה מותר לצוללת לעשות ומה אסור לה בזמן שלום. צוללת בזמן שלום צריכה פעם בשמונה שעות לשלוח מברק ביקורת שהכל בסדר. אלא במבצעים או בתרגילים מבצעים מתקדמים היא מקבלת בפקודת המבצע שלה ויתור על מברק ביקורת, ובמברק ביקורת נכללת גם כל התקשרות שהיא. אם הוא שלח מברק מינהלי אפילו וטוען שבכביסה שהוא קיבל חסרות לו 5 מגבות או שמיכות ויש לזה תאריך - זה מברק ביקורת. ואם לא הוא כותב: ביקורת, שעה וזהו.
- ש. אם אין לו מה לדווח או לשאול אז הוא שולח מברק ביקורת.
- ת. הוא חייב לשלוח מברק ביקורת. אם מברק הביקורת לא מועבר - אסור לו לצלול והוא חייב להימצא על פני המים, מפני שברגע ש-8 שעות לא היה מברק - מפעילים נוהל צוללת נעדרת ואז מוציאים את כל הסיור לחפש אותה. זה הנוהל - כתוב ומוגדר.

באחד מהלילות של חודש סוער, מעירים אותי ומפקד תורן אומר ש-8 וחצי שעות אין מברק ביקורת מהצוללת.

ש. מה"תנין", מ"רהב", הצוללות הראשונות?

ת. כן. מהצוללות הראשונות. עד שהגעתי למפקדה עברו 9 שעות. אז הפעלתי את הנוהל. הודעתי למפקד חיל הים ולמטכ"ל שיוציאו מטוס לחפש את הצוללת.

ש. לא יכולתם להתקשר אל הצוללת?

ת. לא. כל הזמן קוראים לה במורס ואין תשובה. כעבור כמה שעות פתאום הוא מופיע.

ש. כשכבר כל צה"ל היה על הרגליים.

ת. נכון. מה קרה? הוא אמר: היה מזג אוויר גרוע, אז צללתי ולא הצלחתי להעביר מברק ביקורת.

ש. אז איך הוא כן יכול היה להצליח?

ת. בדברים האלה הוא לא היה אמין. פעם הוא עלה לחוף והתנגש בסלע וטען שהוא התנגש בצוללת. אפילו מצאנו את הקורלים על החרטום שלו. הוא נקרא לביורור וביקש סליחה.

יום אחרי זה, כשהוא חזר, בא אלי הסגן שלו, רענן, שפיקד אחר כך על ה"דקר" ואמר לי: קוטי, תסביר לי את הנוהל הזה של מברק ביקורת כל 8 שעות. הסברתי לו והוא אמר: מעכשיו זה יהיה כך. רענן היה אצלי חייל ממושמע למופת. כשהצוללת שלו נעדרה, ה"דקר", 81- שעות לא היה בקרה, אני האמנתי שפה קרה דבר חמור. צחקו לי וציטיטה אמר לי: קוטי, מה אתה הולך עם פרצוף כזה? אמרתי לו: הצוללת הזו איננה! הצוללת מתחת למים לא יכולה להיות מעבר לזמן מסוים - או שהיא תעלה או שהיא שוקעת. אם לא מצאנו אותה מעל פני המים אז היא למטה. מה שעוד עשו אז בחיפושים של ה"דקר", שהפעילו את חיל האוויר ולא מצאו אותה במשך 24 שעות. מטוסי נורד יצאו לסיורים. היה מזג אוויר גרוע מאוד והיתה לי איזה שהיא תקווה שמטוס נורד, עם הניסיון המועט שיש לנו בתצפיות אוויר, יכול להיות שהנורד היה בתוך ענן והצוללת היתה מלמטה והוא לא ראה אותה.

כאשר בקשו את עזרתם של האמריקאים והבריטים, שסקרו את כל אגן הים התיכון ואמרו שאין צוללת על פני המים, אז לי היה ברור שהצוללת אינה.

ש. אחרי השיחה הזו עם רענן הבנת שהוא...

ת. הייתי מוכן לשים את ידי באש שרענן לא הפסיק להעביר מברק ביקורת כעבור 8 שעות, והוא ימצא על פני הים אם המטוס יגלה. ואם הוא לא על פני הים - אז הוא איננו.

ש. ובגלל האווירה שהיתה קודם לכן, אז בהתחלה לא התייחסו לזה ככה. אבל אתה תיכף הבנת שהצוללת איננה.

ת. ציטיטה בהתחלה צחק.

.....

כשבנו את היחידה של הצוללות.... אני ניסיתי לשכנע את חיל הים יוסליה הצליח לשכנע את המטכ"ל.... והוא הצליח עם כל הקשיים שלו.

ש. הוא היה איש משכנע?

ת. כן. הוא היה איש עם חן וקסם אישי. אני והוא לא דיברנו אותה שפה. הוא היה מפקד עם אומץ לב והחליטו לעשות אותו מפקד צוללות, בהסכמה בינינו.... אבל אני נשארתי האוטוריטה לנושא הצוללות. כשהיתה ועדת חקירה שלחו אותי. כשיוסליה עלה על אחד הסלעים ונפגע, באמת הקצינים הודו שהוא היה קרוב מאוד לסלעים, אבל הוא לא הודה בזה. הראינו לו את החול. זה מצב לא נעים. זה עשיתי כשהייתי ראש ענף ים 3.

ש. היית ממלא מקום קצין מטה צוללות באוגוסט 1957.
 ת. כשהחליטו ללכת על נושא הצוללות, הדר קמחי ואני התמנינו לתפקיד הזה והיינו קצת סקפטים בכל העסק הזה. למעשה כל איש שראינו..... עם נתונים מתאימים התנדב. זה עשה לנו הרגשה טובה..... שאנחנו עתידים לקחת להם את האנשים הכי טובים, אבל כל מי שראינו - התנדב.

ש. זאב אלמוג היה ביניהם?

ת. זאב אלמוג עבר דרכנו.

ש. היית נציג ימי בכיר בנציגות חיל הים במצפ"א ב-1961. מה זה מצפ"א?

ת. לא יודע. הייתי גם בימי חירום קצין הגנת מבואות נמל חיפה תחת מפקד גני"ח. זנדברג היה מפקד הבסיס. אני למעשה לא המקצועי, והוא נתן לי גב. הוא לא התעניין לי בדברים המבצעיים, אבל כשאמרתי שאני צריך את זה ואת זה - אז היה לי. עשינו כמה תרגילים כאלה. איני זוכר באיזה שנה זה היה.

ש. אז כתבתם את הנוהל של הגנת צוללות.

ת. היה כבר איזה שהוא נוהל. אני עשיתי פעם מחקר מטה כשהצוללות הופיעו במערך המצרי ועל סמך המחקר מטה הזה שלחו אותי למעשה לחוץ לארץ לעניין הרכש. למרות שזה היה דבר מאוד תיאורטי מה שלמדתי בצרפת איך להגן על מבואות נמל חיפה עם השקעה של מיליונים, שלחיל הים לא היה. בכל אופן אני נהניתי מהעבודה שעשיתי תיאורטית מערך הגנה עם כל המערך הפסיבי והאקטיבי לגילוי צוללות. זאת היתה עבודת מטה מעניינת. עשיתי שני מחקרי מטה. אחד היה מה משמעותם של צוללות במערך האויב, ומחקר המטה השני - למה כדאי להכניס צוללות למערך....

ש. ובסוף בפועל הסד"גים הגנו מפני צוללות.

ת. כן. שזה לא הכי יעיל. האיום היה איום.

מה שגם עשיתי, כשהייתי ראש ענף הדרכה עשו מדור שנקרא מדור צי סוחר. זה נבע מזה שאני איש צי סוחר לשעבר, ראיתי אנטגוניזם נוראי בין צי סוחר לבין חיל הים. ממש חוסר הערכה וחוסר ידע. נכנסתי לראש מחלקת ים, שלמה אראל, שגם הוא היה איש צי סוחר. אמרתי לו: שמע, כך זה לא יכול להימשך. צריך לעשות משהו. אז הוא אמר: בסדר קוטי. אתה תכתוב את זה. הוא נתן לי קצין צי סוחר ומה שעשינו אז, הבאנו אנשי צי סוחר, רבי-חובלים, ושיתפנו אותם בימי אימונים של המשחתות. יש דברים שצי סוחר יודע הרבה יותר טוב ויש דברים שחיל הים יודע יותר טוב. לדוגמה, קודם כל כשלקחנו את האנייה, הוצאנו אותה בלי בעיות מהנמל ואחר כך עשינו למשל ירי טורפדו. אז הירי טורפדו זה בסדר, אבל זה שאחר כך ניגשנו למשחתות במהירות ועצרנו בזמן ובמהירות מסוימת מתאימה מפקד הסירה הזו שיחרר את עצמו מהפולס והגיע עם השוונג אל הטורפדו שצף - זה תרגיל ימאות שצי סוחר לא חולם עליו. עשינו גרירה בים. נכון שבבחינות רב חובל מעטים בצי סוחר ראו גרירה או עשו גרירה, ופה משחתת אחת גררה את השנייה ותוך 20 דקות עשתה את זה. ושוב חזרה התקשרות לנמל וזה התקשרות לא פשוטה כשמעוגנים בירכתיים. ברור שהצגנו להם גם מטווח. מאז כל האוויר השתנתה.

הזמנו אותם גם לימי עיון והצגנו בפניהם את התכניות של צי הסוחר, איך אנחנו רוצים להכניס אנייה במעבר סודי בין סלעים שצוללת לא תוכל לפגוע בו. למעשה צי הסוחר בזמן מלחמה לא צריך לפעול בכלל. שיתרחק. אנחנו לא צריכים אותו. הוא לא חיוני לנו להביא נשק, שלא הספיק להביא אותו ממילא. בכל זה שיתפנו את רבי החובלים מצי הסוחר. אחר כך עשינו צעד קדימה ונתנו להם מינויי חירום באניות תובלה, עשו תרגילים להנחית גייסות של נגמשים וטנקים בחוף. לקחו רבי חובלים בתור מפקדי יחידות

- ושיתפו אותם בתרגילים האלה וגם לקחו אותם, כבר לא בזמני, לפו"ם, לפרק שבו למדו את השילוב בין ים ויבשה. שיתפו רבי חובלים מצי הסוחר בפו"ם. מאז היחסים בין הצי הסוחר לחיל הים השתפרו.
- ש. וזה היה חשוב לתיפקוד של חיל הים?
- ת. האמת שהתובלה בהישט לא הופעלה אף פעם, אבל תירגלו את זה.
- ש. מתי היה לכם מגע עם צי סוחר, שיכולתם להרגיש באווירה לא טובה. איך זה בא לידי ביטוי?
- ת. אני, כשפגשתי את דובי ז"ל ואת החבריה האלה ב... דיברנו והם אמרו: מה אתה מבזבז את הזמן שלך בחיל הים.
- ש. אז לצורך שיתוף הפעולה בתובלה בהישט, צי הסוחר איפשרה למספר רבי-חובלים שלה לעשות את הקורס בפו"מ.
- ת. גם גויסו אניות. פעם הייתי שופט בתרגיל כזה.
- ש. למה צריך שופט בתרגיל?
- ת. בכל תרגיל שמים שופט שהוא יוציא את המסקנות מהתרגיל, אם התרגיל היה טוב או לא טוב. בשביל התחקירים זה חשוב. יש כאלה שעושים את התרגיל ומעליהם יש כמה שמסתכלים, וזה נקרא שופטים. השופט צריך לגלות את הליקויים במידה והיו ולתת המלצות לשיפור. אם תרגיל היה פרפקט, סימן שזה היה בזבז בצה"ל. תרגיל שמצליח, לא היה צריך לעשות אותו. תרגילים עושים על מנת לשפר.
- ש. יכול להיות שיש תרגיל שצריך לתקן בו כמה דברים אבל בפעם הבאה שעושים אותו הוא פרפקט.
- ת. לא יכול להיות פרפקט. אם הגענו לשלמות לא צריך לעשות תרגילים, לא צריך לתרגל. אני הייתי שופט בהרבה תרגילים. תמיד יש דברים שתוך כדי עשייה לא בסדר וצריך לשפר.
- ש. גם מחברות אחרות או רק מצים?
- ת. גם אל-ים. ... הרוח המפעילה היה את התיאוריה הגיתי אני ואת עבודת המטה בים 3 היה מדור צי סוחר, שגם אספו נתונים על אניות. נניח שחיל הים צריך אנייה, אז יש מושג איזה אניות יש לצי הסוחר. אז עשינו תיקייה של האניות הקיימות עם ה... שלהם ועשינו קצת מחקרים איזה אנייה כן יכולה להיות לנו מתאימה להובלת טנקים ואיזה לא. היו תכניות של צה"ל לנחיתות בקנה מידה גדול, ואז צריך אניות צי סוחר.
- ש. שתי האניות "דן" ו"נילי" לא היו
- ת. את "דן" ו"נילי" לא, אבל את ה... של מילא ברנר.
- ש. הכינו אותן?
- ת. לא הכינו. אבל פעם בשנה הביאו את התכניות לאישור חיל הים ואז חיל הים המליץ אם האניות האלה מתאימות לו. לא כל האניות מסוגלות להרים טנק. מחקרים כאלה עשינו, בזה התעסקנו.
- ש. באיזה שנים זה היה?
- ת. כשהייתי ראש ענף ים 3 וזה המשיך עוד כמה שנים אחרי זה. איציק סנדברג עסק בזה. היחידה אחר כך עברה לאיציק סנדברג. רבי החובלים היו שייכים במילואים לבסיס נמל חיפה, ליחידת תובלה.
- ש. הוא היה מפקד בסיס נמל חיפה?
- ת. כן. זה התאים לו מאוד. הוא היה ביצועיסט בצורה בלתי רגילה. הוא ידע לעשות את הכל. הוא לא למד כלום אבל ידע לעשות הכל. הוא ידע לבחור את האנשים המתאימים. הוא ידע להיכנס לנושא.
- ש. אותו כבר אי אפשר לראיין אז אם אתה יודע לספר משהו מלבד הסיפור של צי סוחר מהתקופה שהוא היה בה.

ת. עשינו אתו את התרגילים בהגנת מבואות חיפה. הוא ישב לידי, וכשמשוה מינהלי לא דפק כמו שצריך, הוא היה שם לסדר את זה.

ש. הזכרת את הפעולה באלכסנדריה.

ת. זו היתה פעולת חדירה של שייטת 13 לתוך נמל אלכסנדריה.

ש. באיזה שנה?

ת. ב-1964. זה סיפור אישי. הייתי בסיור מבצעי של האזנה לאורך סיני. הסתובבתי שם כמה ימים טובים.

ש. בים התיכון?

ת. זו היתה האזנה אלקטרונית. היה נר ראשון של חנוכה והיינו בדרך הביתה וקיבלנו פקודה לעשות איזה שהוא ניסוי שאנחנו לא נכנסים לנמל, אלא עושים עוד איזה שהוא ניסוי של אמצעי לחימה במפרץ ולהיכנס רק למחרת. זה לא כל כך היה לרוחנו. הניסוי הזה בוטל והמשכנו לנסוע לכיוון חיפה וחשבנו להגיע בסביבות 9 בערב לחיפה. פתאום נכנס אלי רס"ר עם מברק.

ש. אתה היית מפקד האילת באותה תקופה.

ת. כן. עם חיוך מאוזן לאוזן. אני קיבלתי מברק דרך הרדיו וחשבתי שהוא קיבל מברק באלחוט שאנחנו נכנסים לנמל ולכן הוא כל כך מבסוט. אחריו הרס"רים עם בקבוק קוניאק. במברק היה כתוב: מזל טוב, נולדה לך בת. אז עליתי וביקשתי להגביר את מהירות השיוט ואז היינו בשעה 6 בנמל, קשרנו את האנייה ורצתי לבית חולים. יומיים אחרי זה יצאנו לפעולה הזאת עם שייטת 13. אז השארתי את אשתי עם הקטנה. זאת היתה הובלה עם המשחתת עד מאלכסנדריה. לא היו אז אמצעי ניווט אלקטרוניים. למזלנו נסענו מערבה ואחר כך... פניתי דרומה. למזלנו ראינו כוכב אחד בלילה וקיבלנו שנתן לי את ה... וידעתי איפה אני.

בחיל הים היה מטאורולוג, בחור שהיה קודם בצנחנים וקיבל צל"ש. צל"ש מקבלים או בשביל גבורה או בשביל טפשות. הוא הקים אנטנה על איזה שהיא גבעה כשהיו תחת אש. הוא אחר כך למד מטאורולוגיה באוניברסיטה והיה מטאורולוג של חיל הים.

ש. בקבע?

ת. כן. הוא היה משוגע על... אני מאוד הערכת אתו. ישבנו והכנו קבוצת פקודות לשייטת 13. זה היה בחורף, סוף נובמבר. היתה תחזית מזג אויר גרועה. ישב שם מפקד חיל הים, סגן מפקד חיל הים, ראש מחלקת מבצעים וסגן ראש מחלקת מבצעים. שמואל טנקס, צייטה, ברליה מפקד שייטת 13, מפקד שייטת 1 ואני מפקד האנייה. כל התחזיות קיבלנו ממלטה ומדגון והן היו גרועות מאוד. יוחאי גם היה שם. למעשה כולנו חשבנו לבטל את זה. בא הבחור הזה ואומר: נכון שמלטה אומרת כך וכך ובית דגון אומר את זה, אבל בין השעות שאתם רוצים לעשות את המבצע, בין 11 בלילה עד 2 בבוקר לפי הערכה שלי הגלים ליד אלכסנדריה לא יהיו יותר מ-3.... זה שבחור בדרגת סגן אומר את זה כשכל המפקדים יושבים מסביב היתה העזה. החלטנו לפעול והוא צדק. נסענו בטווח כזה..... התרחקתי קצת, הורדנו את אנשי שייטת 13. הם עברו ממני לספינת טורפדו, ש"כריש" ז"ל היה המפקד שלה, ועם ספינות הטורפדו התקרבו, חדרו, חזרו אלי ועם אור ראשון הסתלקנו. אז כבר היתה רוח חזקה מאוד ולא יכולתי לנסוע במהירות רבה מפני שספינת הטורפדו...

הבנתי אחר כך שקרה משהו.... בא מפקד חיל הים וישר הלך לחדר אוכל קצינים והסתגר עם שייטת 13. אני קצת נפגעת מזה. כולנו היינו באותו קרב כל הלילה והגיעה גם מילה טובה לצוות שלנו, לא רק שייטת 13 צריכה לעניין אותו.

ש. יש עוד איזה שהוא אירוע שאתה רוצה לספר? היה עוד משהו שרצית לספר.

ת. אתן דוגמה עד כמה בבה"ד כשהייתי גם עשיתי...

ש. כשאתה מקבל פיקוד על משהו, הוא בא בצורה מסוימת ומשהו קורה בתקופה שאתה מפקד.

ת. אני חודשיים מפקד הבה"ד וצריך להיגמר קורס חשמלאים. בא אלי מפקד בית ספר לחשמל ואומר: אני את הקורס הזה לא גומר. אני צריך עוד 3 שבועות. היום שמעתי מאנשי הדרכה שיש דיווח ישיר למפקד חיל הים אם קורס מאחר בחצי יום, יש כבר ועדת חקירה. שאלתי: איפה תיק הקורס? כלומר יודעים מה מלמדים מא' ועד ת'. מה מלמדים מכתבי ראש אימון הפרט מהמפקדה. ענף ים 5 מכתבי מה ללמד. איך ללמד ולתרגם את זה לשעות את זה עושה הבה"ד. את הרמה קובעת המפקדה, המטה, שזה ים 5, אימון הפרט. עושים את זה עם מנחים מקצועיים. לתותחנים היה מנחה מקצועי והוא גם מתייעץ עם הבה"ד. זה לא שמורידים פקודות. אבל הם קובעים והבה"ד מבצע. הלכתי לבה"ד חיל אוויר ובה"ד שריון וראיתי מה זה תיק קורס וראיתי מה זה מערך שיעור. ואז התחלנו להכניס את העניין של תיק קורסים. בשלוש השנים שהייתי שם לא סיימו את זה, כי זאת עבודה של שנים להכין תיק לכל הקורסים שיש עם מערכי שיעור. כלומר מדריך שבא לא יכול ללמד מה שהוא רוצה. הוא צריך לקבל מערך שיעור. אבל אז זאת היתה ההתחלה.

נושא שני, כשבאה אלי דליה רז, זו שהיתה קצינת ח"ן אחר כך. היא היתה בכוח אדם. היא באה אלי ואמרה: בלי להגיד מי, אבל אצל אחד ממפקדי הבה"ד ביקשנו הקצאה תקנית להעביר ליחידה אחרת והוא הקים צעקה שהוא לא יכול והוא עסוק מעל לראש ו.... אז התחלתי לחקור מה קורה. התחלתי לבדוק בבתי הספר עשיתי פשוט טבלה, טבלת תעסוקה מדריך. דבר אלמנטרי. כל חודש מילאו את זה והם בעצמם אמרו: באמת המפקד, אתה צודק.

אחר כך גם קבענו קריטריונים. מדריך לא יכול להדריך 8 שעות הדרכה. עשינו קריטריונים, נכונים או לא נכונים, אבל בנינו לנו קריטריונים. מדריך בטירונים צריך לכל שעת הדרכה חצי שעה.... מדריך אלקטרוניקה צריך 3 שעות. אז ראינו שעם ההקצאות התקניות אם אני צריך את כל המדריכים או לא. אחר כך התחלנו להשקיע בעזרי לימוד. בשיטות הדרכה. למשל בחיל השריון הם מצאו שהם מדריכים לא נכון. כלומר השיטה שקודם מלמדים חייל לירות בתותח על מטרה ניחת ואחר כך אומרים: תשכח מה שלמדת. עכשיו תלמד על מטרה ניידת. צריך להתחיל עם מטרה ניידת, כי אם הוא פוגע במטרה ניידת הוא במילא יפגע במטרה ניחת. התחלנו לחשוב איך אנחנו מדריכים יותר קל ויותר טוב. היום יש בכלל בית ספר להדרכה בבה"ד.

הנהגנו מבחני שרוך. מדריך מקבל שרוך הדרכה אחרי שהוא נותן שיעור לדוגמה.

ש. זה לא היה קודם? פשוט היו לוקחים רבי"ט והיו אומרים לו: לך תלמד.

ת. אמרו לו: יש לך כך וכך שעות. אחר כך היה בית ספר לחובלים. בזמני היה המהפך. עשינו איזה שהוא תרגיל עם החובלים של נחיתה עם סירות גומי והמסקנה שלי ושל מפקד בית הספר הביצוע היבשתי היה פרפקט, אבל בים 3 סירות בכלל הגיעו לעכו. אמרנו: רגע, איפה פה בה"ד 1? מספיק לנו מ"כ. בואו נתחיל להשקיע בנושא הימי. ואז נפגשנו עם בית הספר לחובלים. היה שם שהיה בן אדם יוצא מן הכלל אבל לא מספיק תקיף. הביאו את שבתאי לוי, שהוא היה קצת ההיפך. היו לנו הרבה התנגשויות. אני דרשתי ממנו ללכת לכל תרגיל, אבל הוא באמת היזז את החובלים ועשה מהם קצינים. זה היה המהפך. עם צייטה היה לי קצת בעיות איך להעביר את בלבה מתפקידו.

קלטת 2, צד ב'

..... זה נתן לי שדות נכונים וטובים לחינוך חובלים כמו שצריך. גם הקמנו את בית הספר לפנימיה לאלקטרוניקה, שידידיה היה המפקד. היה קוריוז שאני סגני-אלופים בגלל הרמה, שבתאי בתור סגן-אלוף כמפקד בית הספר לחובלים וידידיה, אבל זה לא הפריע. היה סיפוק. התחלנו באמצעי הדרכה. היה וידיאוגרף. היה וידיאו גרף אחד בכל הבה"ד. דאגנו שלכל בית ספר יהיה וידיאוגרף. הלכנו לקורסים שליטות הדרכה של כל מיני גורמים אזרחיים. קיבלנו מינוי לקצינה לשיטות הדרכה. היא היתה מעל לתקן אבל התחלנו לעסוק בשיטות הדרכה. לא מה ללמד, אלא איך ללמד בצורה היעילה והטובה ביותר. ברור שהיום זה התפתח הרבה יותר. ... 12 שנה. הבן שלי מספר שהיום יש וידיאו שהוא רואה את עצמו מרצה ומלמד והוא יכול אחר כך לעבור על זה ולראות. אז הנחנו את הבסיס.

היה לי מדריך ראשי מצוין בשם פיני פנחסי, שאחר כך היה גם מפקד הבה"ד. היו שלוש שנים עם סיפוק רב מאוד כשהייתי מפקד הבה"ד, כי ממש עשינו דברים. עסקנו בהדרכה.

ש. אולי אפילו יותר בבניין היסודות.

ת. נכון. הראשון שדוקא עשה לי תיקי קורסים כמו שצריך היה בית ספר לחשמל החדש, שמונה היה מנהל אלחוט ים. היה צוות טוב ומאוד נהייתי. הבה"ד נתן לי סיפוק עצום.

ש. לאן בלבה הלך אחר כך?

ת. הוא גם המשיך בחינוך מיוחד. זה מתאים לו. הוא לא היה מספיק בשביל לדחוף קדימה.

ש. לא כמו שבתאי. לא כל אחד בנוי לזה.

ת. עם שבתאי נשארנו גם עם יחסים טובים. הוא זה שדאג לי להכניס אותי לוועדת ודאג לי במשרד התחבורה. הוא היה ראש מינהל ספנות.

בבה"ד היינו גם אחראים על אח"י חיפה. תיחזקנו אותה.

ש. היא לא היתה בפעילות?

ת. היו עליה רק שומרים ואנחנו פעם בשבוע היינו מפעילים את המערכות שלה.

ש. מה ההגדרה של אנייה במצב כזה?

ת. איני זוכר. היה לזה שם, אבל איני זוכר בדיוק.

זה היה הנוהל אז בצנחנים שעד רמה מסוימת אני חותם בליינד, אבל להדיח חניך מקורס חובלים או מהפנימיה לאלקטרוניקה, ששם היה חסר כוח אדם, אני הייתי אישית מתערב בעניין של כל חניך שהודח. ההמלצה היתה מהמדריך הישיר שלו, שלא היה בכלל קצין, אבל מפקדי מחלקות או מפקד ביה"ס היה חותם ואני הייתי בודק אישית. אם מפקד בית הספר חתם זה הספיק לי, אלא בבית ספר לחובלים והפנימייה לאלקטרוניקה שאלו היו המקצועות שהיו מאוד חיוניים.

היה איזה שהוא קוריוז בהקשר זה. הודח חניך בבית ספר לאלקטרוניקה. הוא פשוט לא היה ברמה. בית ספר לאלקטרוניקה זה קדם-צבאי, בתנאי פנימייה. כעבור יומיים אני מקבל טלפון מאיזי רהב, והוא איש ישר, ואני מרגיש שהוא מתפתל על הכסא והוא אומר לי: קוטי, אתה הדחת מישהו מבית הספר לאלקטרוניקה? אמרתי: אני עברתי על התיק שלו, ואין לו מה לחפש בבית ספר לאלקטרוניקה. זה לא ברמה שלו וזה לא בשבילו. הוא קצת גמגם ואמר: O.K., בסדר. כעבור יומיים או שלושה מגיע האבא של אותו בחור ונכנס אלי לראיון והוא דורש ממני לקבל בחזרה את הנער. אמרתי לו: הקורס לא ברמה שלו והוא לא יגמור את הקורס לאלקטרוניקה. הוא יכול ללכת לחימוש, לחשמל אם הוא רוצה, אבל אלקטרוניקה זה מעל לרמתו. לא קיבלתי את דעתו של האב. אז הוא אמר לי: אתה יודע שאני יו"ר הוועד של "שמן". אמרתי לו שאני לא יודע וזה לא משפיע עלי. גיבלי היה מנהל "שמן" וראש הוועד של העובדים

שלו זה אדם חשוב מאוד ב"שמך". אז גיבלי הרים טלפון לאיזי רהב והוא כנראה הבטיח לגיבלי לראות מה הוא יוכל לעשות ולכן צלצל אלי.

ש. בקשר לעניין של ההדחה רציתי לשאול: כשאתה אומר שעברת על התיק, פגשת את הבחור או...
ת. כן. ריאיינתי אותו. בני, הפסיכולוג של חיל הים, בחור שלמד פסיכולוגיה

באנגליה והתחיל בים 5. הוא הגיע לחיל הים ו.... הוא גם התפרסם בארץ שדרש שהילדים שלו יירשמו בתור ישראלים ולא יהודים. הוא היה נשוי לבחורה שוודית. אחר כך ירד לשוודיה וגם שם התעסק בנושא של פסיכולוגיה תעשייתית או התאמה למקצועות. הוא טיפוס מאוד מיוחד. מאוד אהבתי אותו. הוא הגיע לחיל הים ישר מהאוניברסיטה וראה שאם הוא צריך לבנות קריטריונים פסיכומטריים למקצועות, הוא צריך להכיר את המקצוע. הוא עשה את כל קורס הקומנדו הימי. אני הייתי בכמה מקרים בוועדת מיון לקבלה לקורס חובלים. כראש ענף ים 5 הייתי בוועדת המיון. אני זוכר שמיינו בחור עם ציונים טובים למעלה מבית ספר ימי. הכל היה בסדר. ובני, אותו פסיכולוג אומר משהו על הבחור הזה, משהו שאולי קשור למין, שלא תופש אצלו. אבל החלטנו לקבל אותו כי לא היה נימוק לא לקבל אותו. כמפקד הבה"ד, בקורס חובלים היה להם שלב שהם נסעו לירושלים, והיתה מסיבה עם בית ספר לאחיות, הבחור הזה יצא מהמסיבה, לקח בחורה ברח' יפו, היכה אותה ו.... אז נזכרתי במה שבני אמר בוועדת המיון.
ש. היא התלוננה?

ת. היא התלוננה במשטרה. זה סודר ולא עשינו מזה עניין גדול. ברור שהרחקנו אותו מהקורס. אז נזכרתי במה שבני אמר על הבחור הזה: זה בחור עם בעיה מינית. זה שהוא הולך עם בחורה ועושה מה שעושה זה בסדר, אבל אחר כך להכות אותה? הבג"ץ שהוא הגיש חייב את מרשם התושבים לרשום את הילדים של בני לא כיהודים אלא כישראלים.

אחר כך היה מקרה שתפשו בבית ספר לחובלים שהבן של מפקד החייל, של שלמה אראל, בקבוצה שעלתה על "דני" או "נילי" שעמדה במספנות ישראל וגנבו שם מגבות וסבונים, ותפשו אותם.
ש. מה עשו אתם?

ת. שלמה אמר לי: אתה המפקד, תעשה מה שאתה רוצה. בסך הכל זה היה מעשה שובבות. אני החלטתי וחתמנו להם לשבת במצ"ח שלושה ימים.
עם עזר וייצמן לא היינו בפיקדילי ושתינו ואחר כך גנבנו מכונית של....? זה מעשה שובבות.
ש. הבעיה לדעת את הגבולות.